

چشم زخم و روش های مقابله با آن

چشم زخم چیست؟

چشم زخم گونه ای از بدخواهی است به گونه ای که در بسیاری از فرهنگ ها این عقیده وجود دارد که فرد شور چشم می تواند عامل بدشانسی یا صدمه به دیگرانی که با مورد نفرت یا دشمنی اویند گردد. این عمل چشم زدن یا نظر زدن نامیده می شود و در مقابله با آن طلسم هایی ابداع شده است که نظر قربانی خوانده می شوند. این اصطلاح اشاره بر این دارد که صدمات و بداقبالی های وارده از طریق نگاه دشمنانه یا بدخواهانه به دیگران وارد می گردد.

چشم زخم از دیدگاه قرآن

خداوند در قرآن می فرماید: «وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَ يَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ» [1]

و کافران چون قرآن را شنیدند نزدیک بود که تو را با چشمان خود به سر در آورند و می گویند که او دیوانه است.

بسیاری از مردم معتقدند در بعضی از چشمها اثر مخصوصی است که وقتی از روی اعجاب به چیزی بنگرند ممکن است آن را از بین ببرد، یا درهم بشکند، و اگر انسان است بیمار یا دیوانه کند.

این مساله از نظر عقلی امر محالی نیست، چه اینکه بسیاری از دانشمندان امروز معتقدند در بعضی از چشمها نیروی مغناطیسی خاصی نهفته شده که کارایی زیادی دارد، حتی با تمرین و ممارست می توان آن را پرورش داد، خواب مغناطیسی از طریق همین نیروی مغناطیسی چشمها است. بسیاری نقل می کنند که با چشم خود، افرادی را دیده اند که دارای این نیروی رموز چشم بوده اند، و افراد یا حیوانات یا اشیایی را از طریق چشم زدن از کار انداخته اند.

لذا نه تنها نباید اصراری در انکار این امور داشت باید امکان وجود آن را از نظر عقل و علم پذیرفت. در روایات اسلامی نیز تعبیرات مختلفی دیده می‌شود که وجود چنین امری را اجمالاً تایید می‌کند.

در حدیثی می‌خوانیم که "اسماء بنت عمیس" خدمت پیامبر (ص) عرض کرد: گاه به فرزندان جعفر چشم می‌زنند، آیا "رقیه" ای برای آنها بگیرم (منظور از "رقیه" دعاهایی است که می‌نویسند و افراد برای جلوگیری از چشم زخم با خود نگه میدارند و آن را تعویذ نیز می‌گویند).

پیامبر (ص) فرمود: نعم، فلو كان شيء يسبق القدر لسبقه العين "آری، مانعی ندارد، اگر چیزی می‌توانست بر قضا و قدر پیشی گیرد چشم زدن بود!"

و در حدیث دیگری آمده است که امیر مؤمنان (ع) فرمود: پیامبر برای امام حسن و امام حسین "رقیه" گرفت، و این دعا را خواند: اعیذکما بکلمات التامه و اسماء الله الحسنی کلهما عامه، من شر السامه و الهامه، و من شر کل عین لامه، و من شر حاسد اذا حسد "شما را به تمام کلمات و اسماء حسناي خداوند از شر مرگ و حیوانات موزی، و هر چشم بد، و حسود آن گاه که حسد ورزد می‌سپارم، سپس پیامبر (ص) نگاهی به ما کرد و فرمود: "این چنین حضرت ابراهیم برای اسماعیل و اسحاق تعویذ نمود"

در نهج البلاغه نیز آمده است: العین حق و الرقی حق "چشم زخم حق است و توسل به دعا برای دفع آن نیز حق است" ذکر این نکته لازم است که هیچ مانعی ندارد این دعاها و توسل‌ها به فرمان خداوند جلو تاثیر نیروی مرموز مغناطیسی چشم‌ها را بگیرد همانگونه که دعاها در بسیاری از عوامل مخرب دیگر اثر می‌گذارد و آنها را به فرمان خدا ختنی می‌کند.

این نیز لازم به یادآوری است که قبول تاثیر چشم زخم به طور اجمال به این معنی نیست که به کارهای خرافی و اعمال عوامانه در اینگونه موارد پناه برده شود که هم بر خلاف دستورات شرع است، و هم سبب شک و تردید افراد ناآگاه در اصل موضوع است، همانگونه که آلوده شدن بسیاری از حقایق با خرافات این تاثیر نامطلوب را در اذهان گذارده است.

اما علاوه بر دعا در دفع آن موارد دیگری نیز ذکر شده همانطور که در صحیفه رضا: تا امام ششم (ع) فرمود: صله ارحام و خلق خوش فزونی در عمرها است. و نیز در کافی: به سندش تا امام باقر (ع) که صله ارحام اعمال را پاک کند و بلا را دفع کند و اموال را افزایش دهد، و عمر را دراز کند، و روزی را فراوان سازد، و دوستی در خاندان اندازد. و نیز حضرت رسول صلی الله علیه و آله فرمود: باز داشتن خود را از بدی، و دوری از شرور به منزله صدقه است (صدقه بر طبق اخبار باعث طول عمر و دفع آفات و بلیات و سبب برکت مال و وسعت رزق و دیگر آثار است، ترک شر و دوری از بدیها و دیگر معاصی مانند صدقه است در ثمرات مذکوره و غیر آن ثمرات از فوائد صدقه دادن، و خلاصه سبب آسایش خود و مردم است)

رفع چشم زخم از طریق قرآن

ساده ترین دستور برای رفع چشم زخم خواندن سوره ناس و فلق است. در روایات آمده است که پیغمبر (صلی الله علیه و آله) این سوره ها را برای امام حسن و امام حسین به عنوان تعویذ قرائت می کرد.

از امام صادق (علیه السلام) روایت شده که فرمود است: اگر کسی از شما چیزی از برادرش او را متعجب ساخت سه بار بگویید: ماشاء الله لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم. در برخی روایات گفته می شود که تکبیر بگویید تا تأثیر چشم زخم از بین برود.

البته نباید از این امر غافل شد که زیاده گویی ها در این مسئله بسیار است. در بین توده مردم برخی از این مباحث با خرافات عجین و موجب شده برخی اصل آن را هم انکار کنند.

اسفند دود کردن و استفاده از مهره های آبی برای دور کردن چشم زخم مبنای روایی ندارد، موضوعاتی است که توسط مردم به بحث اضافه شده است. همان طور که در احادیث و روایات

آمده اصل تأثیر دعا برای دفع چشم زخم قابل انکار نیست، اما باز کردن دکانی برای نوشتن دعا و ادعای دعانویسی به هیچ وجه قابل قبول نیست، میدان دادن به این افراد نیز گناه محسوب می شود.

از دیگر روش هایی که قرآن در همین آیه بدان اشاره می کند پرهیز از کسانی است که دارای این قدرت هستند و نیز استفاده از شیوه هایی است که زمینه های چشم زخم را فراهم نمی آورد. ظاهر نشدن در برابر شور چشمان یکی از این راه هاست.

چشم زخم در مبنای علمی

باور به چشم زخم و صحت و سقم این قضیه از دیدگاه علمی به «آرمان» می گوید: باور به چشم زخم و اینکه در یک جمع یک نفر چشمش شور است، هنوز هم بر اساس باور به فرهنگ قدیم در بین افراد وجود دارد. در مراکز علمی و آکادمی بر اساس تحقیقات انجام شده به هیچ عنوان چشم زخم به رسمیت شمرده نمی شود. به طور کلی این امر غیر علمی است و روان شناسان و پزشکان نیز اعتقادی به این قضیه ندارند.

توجه مردم به چشم زخم دلیلی بر صحت و سقم این قضیه نیست. در طول تاریخ مردم جوامع بر عوامل گوناگونی معتقد بوده و هستند، اما هنوز درستی این قضیه به اثبات نرسیده است. این روان شناس درباره وجود انرژی در بین برخی افراد و انتقال آن به دیگران می گوید: در اصل این امور ریشه در خرافات دارد، اما مطالعه این امر صرفاً از بعد روان شناسی از این بخش ارزشمند است که بتوان تأثیر باورهای نادرست قدیمی روی رفتار و روابط اجتماعی را مورد بررسی قرار داد.

معمولاً در بین گروه های عدیده محدودی با عنوان افراد چشم شور شناسایی می شوند و در موقعیت های مختلف سعی در دوری از آنها می شود یا به اشکال مختلف چشم زخمی آنها کنترل می شود. این امر برای افراد می تواند مضراتی همچون هراس از جامعه را به همراه داشته باشد.

برای مثال در گذشته افراد معروف به چشم شور در بین گروه‌ها همیشه مورد اتهام و برخوردهای توهین‌آمیز قرار می‌گرفتند و دیگران نیز با به آتش کشیدن مقداری از پارچه لباسشان سعی در ختنی کردن تاثیر چشم زخم بودند. این امر با توهم به این قضیه که با به آتش کشیدن مقداری از لباس فرد تاثیر چشم‌زخم نیز از بین می‌رود انجام می‌شد.

باور به چشم‌زخم می‌تواند برای گروه‌های خاص نتایج نامطلوبی به همراه داشته باشد، آن هم به این دلیل که این افراد به جای یافتن علت واقعی بیماری و دیگر مشکلات از حل مساله عاجز می‌مانند. بنابراین از لحاظ علمی هیچ اعتقادی به چشم‌زخم وجود ندارد و باید هر فرد تحصیل کرده با این باور مبارزه کند و اجازه بروز دیگر مشکلات ناشی از این باور غلط را ندهد.

او درباره وجود انرژی در بین برخی افراد می‌گوید: انرژی‌ها بیشتر در ذهن افراد وجود دارد. برای مثال در مراودات روزمره با مواجه شدن با فردی با چهره‌ای عبوس خواهید گفت که آن فرد انرژی منفی دارد؛ پس با این تفاسیر هر یک از برداشته‌ها به تجربه و نگرش افراد در ارتباط با دیگران مربوط می‌شود و پایه علمی ندارد.